

XX. MENDEKO

Joxe
Azuurmendi

POESIA KAIERAK

© edizio honena: Susa.
© obrarena: Joxe Azurmendi.

2000ko ekaina.

Diseinua: Garbiñe Ubeda.

I.S.B.N: 84-95511-04-5
Lege gordailua: NA-1673-2000

Susa: 317 posta kutxa, 20800 Zarautz. 943 83 26 55
Iratxeko Monastegia 70, 3 ezk. 31011 Iruñea. 948 27 15 00
Elektroposta: susalit@euskalnet.net
Webgunea: www.susa-literatura.com

XX. MENDEKO

Joxe
Azuarmendi

POESIA KAIERAK

antologia eta sarrera
Koldo Izagirre

 Susasa literatura

Poeta besteko frailea zen Salvatore Mitxelenak erromes ikusten zuen Euskal Herria, salbazioa eman behar zion Arantzazurantz. Bere bizitzaren azken urteetan, garapen ekonomikoan bizi ziren euskaldunen belaunaldi berriek etorkizuna fedearen ardura handirik gabe ikusten zutela antzemanda, mututu egin zen, ez zuen haboro idatzi. Poesia tragikoak publikoa galdua zuen. Garai bertsuan beste frantziskotar bat, fraile besteko poeta, Arantzazutik beherantz dator, munduari buruz, zapalduaren kontzientzia edukiagatik Golgota batean bizi ez den herri horrengana. Gaztelaniaz hainbat poema idatzi dituen zegamar gazte bat da, Axularren obra makinaz joka euskaltzaletukoa. Joxe Azurmendi du izena eta goi arnasaz itoa da, garbiaren garbizi eri. Oxigeno kutsatua behar du, hilkortasunaren bila dator, eta pagorak «ezin du konprenitu / nire presa bidean». Belaunaldi baten gizarte zibilerako lehen pausoa genuen.

Azurmendiren poesiaren protagonista beti lehen pertsonan mintzo den ni bakarti hori da, egia establezituaren aurka eta, ondorioz, Jainkoaren aurka ere matxinatua. Urrun gelditu da denboran hain hurbil zegoen Jainko asetzaile hura. Jainkozko beteak okitua ageri da poeta, problematizatu egiten du Goikoa. Ez ordea kezka teologiko gisa. Kontu eske ari zaiona sakramentuari gainez egindako Camus-en gizona da. Horixe izan nahi luke poetak, gizon bat, besterik gabe, ez baita 60ko hamarkada hartan hainbeste ugaldutako ziren gizarte fedegaldutako bat erredimitzera doakeen misiolari «apaiz, langile eta gizon» haietako bat. Azurmendiren poesiak Jainkoari berari oldartzen zaio, ez Jainkoaren irudi bati edo manipulazio bati. Ez du gizona salbatu nahi, gizon izatearen kondena pairatu baizik. Horrek, orduan, berez zekarren gizarte kontzientzia. Existenzialismo soziala hemen ageri da Arestik ikur bilakatu baino lehen.

Pentsamenduaren poeta da, baina ez horregatik hotz edo intelektuala, zentzumenak ditu hausnarrerako bide. Ez du «obra biribiltzeko» idazten, «poetikaren» ardura gabe sortzen du itxuraz, egunkari pertsonal antzeko batean, eta agian horregatik dute poemok halako indarra. Pintoreen antzeko apunte aunitzek osaturikoa denez, ugaria dela esan genezake Joxe Azurmendiren poemagintza; aipatu dugun puntu nagusi horren inguruan beste gai eta joera estetiko batzuk ere biltzen ditu, aro sinbolistan eta, nolabait esatearren, aro kosmopolitan bil litezkeenak. Poemotan, nik uste, bere saiakeragintzaren bikaina markatuko zuten ezaugarriak ageri dira, goiztiar: ohi duen tresneria kritikoaren erabilera zuhurrari parekatu geniezaiokeen irudiak urri baina eraginkor txertatzeko trebezia, garaiko gaiari zinkulinkeriarik gabe heltzeko adorea, hausnarketaren sakona eta adierazkortasuna arauz goiti lortzeko talentua.

Joxe Azurmendi (Zegama, 1941) filosofia irakaslea da, eta euskal saiakeragile gorena. Titulu asko argitaratu ditu (*Gizaberearen bakeak eta gerrak*, *Espainolak eta Euskaldunak*, *Demokratak eta Biolentoak*, *Oraingo gazte eroak*, *Demokrazia krisian*), besteak beste.

Pagoa geldi dago

1

Pagoa geldi dago
bidearen ertzean
ezin du konprenitu
nire presa bidean
bide gora noala
—izerdi bizkarrean—
zergatik hain urduri
zerbaiten ehizean?

Kantsazio pozoia
baitarama zainean
izanaren miztoak
sartuta egonean
bizitza neke ahulen
pentsaketa luzean
ezin du konprenitu
nire presa bidean

Bihotza ihartu zaio
gogoeta luzean
gogoa zaio ihartu
pentsamendu lanean.
Nire anaia delarik
ezaren ilunean
ezin du konprenitu
nire presa bidean

Udazken bustiaren
arratsalde morean
feḏea erantzi dio
Lanbrok oharkabea
sentimen busti tristez
elkar besarkatzean.
Ezin du konprenitu
nire presa bidean

2

Goroldioz jantziriko
zauritutako bizkarrean
asperkunde giroa
hosto berdeen airean.
Betiko loaldia
nola gura lukean...!
Ezin du konprenitu
nire presa bidean

Plazeretan igeri
bitzta bitzuan
pago gazte jentilek
pozaren mozkorrean
huntza besarkatuz
maitasun lizunean
konprenitzen didate
nire presa bidean.

Nire pago kristauak
ostera, bide ertzean,
ezbaiko itzaropenez
ukazio beltzean
heriotz ondorengo
zerbaiten irritsean
ezin du konprenitu
nire presa bidean.

Pagoak ez du atseginikan
bere penaren ohean.
Bakar-bakarrik egon baitago
hainbat pagoren artean
eremu grinak zurintzen du-eta
zur sendoaren barnean.

Zertako balio dio hari
pago jaio eta jeiki?
Zertako pago indartsu jaio
loreak lez hil baledi?
Nahiago luke (nahiago dut, bai)
sekula santan ez bizi.

Hil behar garratz sentimen honek
malko latzik lehertu dio
hosto guztien begi berdetan
udaberriko goizero.
Halabeharra, pagoak duen
fedearen argudio.

Zuztar minetan bihurritzen du
desesperoen betea...
Pago sendoak ezin du ulertu
heriotzezko zoria.
Madarikatzen du mila bider
heriotzezko bizia.

Pago zaharraren hondarra
aspaldian da logale.
(Aizkolariek, neguak
guztiz bilois utzi dute).
Azal goroldioarekin
ederra ostu diote.
Pago zaharraren hondarrak
goroldiorikan gabe
ez du nahi izan eguzki
ta ez du nahi izan lore.
Egun lez nahi du jarraitu
ez bizitza t'ez kolore.
Pago zaharraren hondarrak
eguzki beltza nahi luke.

Ez txoririk, ez kabirik,
txingoririk ere gabe.
(Bizitza ihesi doa
beheko iturrian triste).
Pago zaharraren hondarrak
eguzki beltza nahi luke
eguzki beltza nahi luke ta
lehenbailehen usteldu ere.

Harrezkeroztik daramat
kanta beharra niregan.
Bideko harriak penan
txorien lotsa sasian
nabaritu baintuen
bihotzaren bihotzean.
Ta harrezkeroztikan darit
arima bertso iturri.
Pupila beltzean senti
nion mina herriari.
Noa orain euskal herrien
nekearen mandatari.

Alperrik nauzu ostika
(bekatu hau baita santu).
Deblauki dizut abestu
egia ez dedin galdu.
Jakingo duzu gaurtikan
zeru hau nola den (zeru ez!)
infernu.

► 1 9 6 1

Ez dut sekula hitz egin

Ez dut sekula hitz egin
nire minaren handia.
Beste mundukoa baitut
eta bertsoen etsaia.
Alfer-alferrik egin dut
halako bertsoaldia
ez dut sekula hitz egin
nire minaren egia.

Eta badut kantsazioa
arimaren barrenean
lor astun ezin jasana
nire begion gainean.
Betiko loa nahi nuke
presentearen atean.
(Nire gelatik kanpora
gau da nik hau idaztean).

Gau da nik hau idaztean,
nekearen marigora
erreka otoitz kexua
behe hortatikan gora.
Gizona bizi da baina
beharraren ariora.

Eta naiz gizona
zauriturik dagona,
duena zartaturik
gogoaren sakona.
Torturatu azkengabeak
bihurtuta sentona
eta hala ere bulartsu.
Zeren eta jaio
nintzen euskalduna.

Herri madarikatu
santuan jaioa,
herri ez duenean
fedea abaroa,
zeruak behar du-eta
bere berdugoa.
Herritar labean
kontentu kiskaltzen da
fraile frantziskanoa.

Herri triste honen
seme tristeago
ta tormentu biren
bildots bildotsago.
Besterik ezinda
kantatu beharko
neronen penari,
nire burutapenen
berri emateko.

Eta hau idaztean
egundurik dago.
Handia dugu, ba,
gaua nola ez den
bihurtu gauago.

Poema beltzaren arbola

Uhinak hondar tristean
ahantzi duten txirla baino tristeago.
Ez dakit non dudan galdu
fedea gozo haren gozoa,
ez dakit non dudan galdu.

Ai, umetako fedearen
sinesmen bigun haren misterioa...

Jaurtitzen zaitudan fedea,
amagandiko arnas triste,
adio betiko.
Zurekin bizi naiz triste,
areago menturaz zu gabe!
Adio betiko, fedea adiskide.

Heriotzaren arbola gorria

1

Sortu zen gaua nire baitan
ahoan kabitu ahala,
beltzaren zapore lodia
sentitzen nuala.
Begira nazazu, aita!

Oi gaupean kanposantua,
pinu melarraren gosea
eta zerumin santua,
gaupe kanposantuan.

Ikusazu mortuan distiraz
lehoi akabatuaren
hezur igar eta goría.
Oi, gauaren handia...

Ontasunezko bulzu argitsu biguna
begietatik jausten zitzaizuna,
erre itzali da.

Oro lanbro
zuga goizero jaiotzen
itsasoaren —asmatu nuen—
amets urdin luzea,
oro lanbro eta negar ilunen.
(Ilargiaren adu gardena
potxingoetan usteltzen).

* * *

Bizitzaren mendietan,
harkaitz eta arroketan,
zorionaren iturbegia
nekien, oraindik
ume eta on nintzenetan.

Orain, gau oskarbietan,
igelek eta nik
dugu bakarrik maitatzen
iturri turbustua.

Utz nazazue hil nadinean
 eskuak zabalik, bakean...
 Begi zorrotzak zabalik, zerura begira.
 Bide luzean hilgo naiz: bide luzean...

Hosto artean
 ilargi emea darienean
 —maitaleen ordu betean,
 azkengabea—
 edo goizean ohartzeke
 —bizitza jaiotzean—
 edo eta noiznahi, hil nadinean
 utz nazazue eskuak zabal-zabal,
 bide bazterrean.
 Kale bazter farol ondoan
 hotzak ebakirik
 hiltzen den eskale antzo.

Neguaren hotza
 eskuak zabalik eta bilosik bihotza.

Hilgo naiz.
 Bai, hilgo zarete
 nola hil zen.
 Aita, maiatzeko arrats busti batetik
 agur betiko baten magal ilunean
 galdurik,
 nik ahantzi ametsen bila joanik,
 hil zen sekulako,
 zer dakit nik
 zeinek edo nola edo zergatik.
 Hil zen sekulako.

Zu ere hil zaitezenean
nire gaurko bidetik zatozenez,
ez ukitu nire gorputz morea
zerurantz begiralea.
Entzuidazu barnean
—sasipeko iturri
hara-handik etorri—
heriotzaren poema beltza
tantonka isilki.

3

Zein ordu da, zein ordu?
Joan ezkeroz, Jainkoa
itzuli ez denekoa.
Eta ausaz agonia.

Zein ordu da?...

Itsasoaren ondoan
geldi itsasbelarrak
lo berde itoan.
Ez da Jainkorikan.

4

Utzi zabalik eskuen
zabaldura,
nire gogoan geldiro
ernetzen tristura
belarren modura.

Udazken arrats odoldu ezti
entzuidazu bihotza,
pago hostoen hosto naiz
orbel erorietan lotsati.
Zerraldo, eskuak zabalik,
estrata zaharrear
bihotza urturik
betiko loan jausirik.
Ordua bezala,
tantonka, tantonka,
haundizki ta geldi,
ordua torretik
bezala aletzen naiz
heriotzaren azpitik.

Orduaren burnia bai,
orduaren burnia,
eta orduzko bizitza
ezin eutsia.

5

Zein ordu da, Jauna?...

(Negar lurruna dari
eta deusez intziri
atzerri negar batek
ixilki...)

Ordua,
zergatik ordua
gizonak hiltzeko,
zein ordu, ba, Jauna?

6

Baso estua zehar
neure esperantzaren bizkar
betirauna eguzki
irten naiz etxetik
Jainkoaren bila,
atera naiz zangar,
zangar eta ausarti
eskuan ezpata
Jainko ehiztari.

Otoitz zegien basoak,
eta haizetxoak
salmo kantari zegoen
adarretan igoa.

Ilargi handi,
gaua zabal, bare, geldi.
Ni Jainko deika,
basoetan, larri.

Deietan joan zait
neukan fedearen
azken izpi.

Azken deia, ikarati,
laborriz lotu zitzaien
hostoei,
(dardaraka mingarri)
txoriño hiltzearraren
bihotz gaixo irudi.

Haizearen arnasa galduak,
lanbro xehearen tristurak
ninduten ferekatu bidean.
Gaixo bilatzaile!
pentsatu zuten menturaz
izarrek, uretan penatuaz.

Heldu ziren udazken euriteak,
arima usteldu didatenak
—arima haragia,
absolutu eta bizitza irritsak
amorruez eutsia—.

Ihes zegiten haizeak
ta hostoek.
Ta edur malutak etorri ziren
otxan, apal, guri,
zeruaren azpitik,
txiki ta goxoak
—Jainkoaren malkoak—.

Aldare zurian
aingeru sail zuriagoak
adoratu ninduen
belaunbikaturik
ta eskuotan
gurutze gorri bat jarri.

* * *

Iragan ziren otsoak
aingeruak itzali.

Bizitzaren arbola beltza

1

Goian izarrek bizitza zuri,
aztoreak mendian harkaitzezko.
Gizonak, aldiz, munduan
bititza gizonaezko.

Hain da gizona gizon...

2

Egia!
Zer ote dugu Egia
ta haren argia?

Behin hurbildu gintzaizkion
Egiaren zokoari,
leize ilun ta beltzari.
Han behean omen dago
Egiaren presondegi.
Beltzeriaz izurrituak
ginan geldi.

Kristo, nire Jesukristo,
gaitz sendaezin hau
ahaztu diguzuna:
Pilatoren galderari,
gizadi larriaren
itaun heriozko gartsuari
zenion erantzun
burua makurtuaz tristeki.
Ihardespen zail, ihardespen izkutu
zenigun ihardetsi.

3

Eguzki galda errea
bare zikina etzanda dago
infernurako bidean.

Bidean jaio zuten gaixoa
(ez nondiko eta ez norako)
ez baida berez jaioa.

* * *

Gure antzinakoek
ez digute erakutsia
Jaungoikoaren aurpegia.
Gure barnean
axanparen mailu burnia
dugunean kolpeka
jaso ditugu begiak
ta gogoaren antsia
Jainkoaren begira.

Itzala dugu ikusi
haizearen uhinetan balantzaka,
Jainkoaren itzala,
eta menturaz Haren sorbalda
gure saminen itsasoan
uhin artean ihesi...

Gu guztion deia,
kaio nekatu,
itsasoa gaindi dabil
oinak non jarri ezinik,
otoitz madarikatu.

4

Ez du jaten ilargirik
zapoak potzuan,
dagoenean kantari
gau barruan.

► 1 9 6 3

Hau ez da poesia

Hau ez da poesia.
Ez zaidazue arren
poesia denik esan.
Euria da arbola hiletan
eta orbel tristeak parkean
eta herriaren negarra
jendearen arduragabezia
eta esperantzaren arratsaldea.

Ez zaidazue hau
poesia denik esan.
Ibai lizunaren zubipetik doaneko
intziri hotsa da
—ez dut nik asmatu—
eta eskuotatik daridan
tristuraren iturri zimela.

► 1 9 6 3

Zutik eta bilois

Zutik eta bilois.

Zure ilea
zugandik ihesi.

Hondartzan
uretan
haizetan.

Algara bat
zugandik ihesi.

Bilois
eta eder
busti, lizun.

Zutik, zutik
eta bakarrik
zeunden, zeugandik
ihesi.

Eta ni, ur ertzean,
barrezka, barrea bustitzen
zuen zoramenez
begira.
Ez nuen ikusi nola
zutik
bakarrik eta bilois
eta eder
joan zinen, barre algaraz
betiko ihesi
zure haragi zuria jasota.

• 1 9 6 4

Koblakariaren agurra

1

Urtien horma zaharraren
babes paketsuan
entzun zelan kantetan daben
agure honek bere penaren
kopla tristea
kanta ihar samintsuan.

Zahartzaro zabal-zabalean
akorduen enbor latzean jarririk
kantari nahi nituzke nik
penak, aireari abestean
poz bihurtu
eta bizkarrean berriro nire memoriak
segi bidea isilik.

2

Oi lurra! Oi bizitza! Oi denpora!
Nire ondoan dana ihesi badoa
errekea, eguzkia, zeruan lainoa
eguna ta gaba, iretargia, itsasoa.
Eta zeuen mailaz maila gorago
eta urrunago, ni neu be banoa.

Atzo nengoan lekuan gaur ipini deuste
oroigarri triste bat, ihar ta sikua
pena baten zapi baltzetan batua.
Besterik ez dago. Haurtzaro galdua
gaztaroa... Dana dago zimeldua
hodei arteko iretargi lez bigundua.

Nire bizitzan arantzak, ilunpeak
eta goizetik gabereinoko negarra.
Tristura triste baten belarra
arimaren soloan, ta bularra
kiskaltzen pekatuaren sugarra.
Nire arima, arima ustel zantarra!

Oi lurra, oi urteak, oi pozak!
Danak joan dira. Ta mundua
ilun daukat. Busti nire ingurua.
Non zarie, amesak...? Ahaztua
bihotz hondoraino jausita damua.
Penaren uretan kontzientzia mindua
barnean, ezin sofriturik pekatua.

Oi urteen bekatuak... Gure Aita betikoa
parka arren nire bizitza zoroa.
Aita zara: parka semeen semetza gaiztoa.
Ta zuk, Jesus, gure Erosle gozoa
emostazu zeruan zure Amaren altzoa.

Emostazue kopa bat handia:
ahoa erreten deust garrazki
gorroto birao zantarrak.

Busti gura dot eztarria
eta ardotan ito
bekatuaren tristura lodia.

Nik nahi barik daukot eta
daukot hemen barruan
pena ilun sakon bat.
Zer egin nei, lagunok?

Euskal Herria itxi nebala
malkoak dodaz begian:
itsasoz handik, hara Espainia,
ez baita lur hoberikan.

Kanta neban, ta itzuli barik:
agur Euskal Herri, agur
agur betiko Euskal Herri...
Berriz begitu nebala
ez zan ikusten herririk.

Besteen pozak tristeagotzen
nau beti geroztik.

4

Bagoiaz joan bide luzean
atzera begitu barik:
ondino gaua urrun dago-ta
eguna dago argirik.
Urrungo itzal paketsu harek
emongo deusku bakerik,
pentsetan dogu, pentsatu barik
inoiz hilgo gareanik.

Bidean bada ostatu onik
iturri garbi gozorik
bada laguntza, bada grazia...
baina ez da denporarik.
Beti aurrerantz goiaz andaran
ihesi Jainkoagandik.
Bagoiaz joan, bizi guztian
barrura begitu barik.

Joan ta joan beti joaten
grina gaiztoen bidetik
kurtze batean hil zen Jesusi
ez deusagula ardurarik.
Itzal, oi itzal...! Ez dakigula
zelan erdu gareanik
ustekabeen aurkitzen gara
heriotzean jausirik.

5

Zaharrak dinotsolako egia da.
Baina kantan dinoelako
eta mozkor eta negarrez
bi bider egia.

Gazte nintzanean
bizitzan lasterka ninoian:
gutziz urrun, ilunbe bat
sumatzen baineban.
Baporak portura legez
itzalera ninoian andaran.

Gazteen amesak: joan
beti urrun, urrunago
han olgetako grinaz.
Etorri naiz eta...
heriotzea zan.

6

Bidean iatorkuk heriotza,
geugaz eta geldiro, bai.
Isil-isil... Geure itzalpean
etorrek beti geure zai.

Bardin praube ta aberatsak, bardin
triste bizi edo alai:
heriotzak, urteen haria
ebakiko deusku danai.

* * *

Aurrerantzako indarra
emoten deusku bihotzak
indar honeik guztiok dauz
ebakiko heriotzak

Amatauko dau betiko
gure munduko bizitza.
Hartuko deusku Jainkoak
danaren kontu zorrotza.

Zahar ta gazteok daukogu
hilgo garan kastigua:
geroan sartuko gara
itxirik geure mundua.

7

Maite ioat mundua, Mikel:
hildakoan lurperatu
nagik arbola ondoan
arbola ondoan eta
iturri baten alboan.

8

Nire amesa joan iat
lorezko bide batetik.
Oin arinez, edo biziz
eguzkiaren atzetik
itsasoz beste aldera:
zeugatik, ames, zeugatik
bide luze arinean
erromes naiz umetatik.

Zoroak lez bilatu dot
nonahi zorion ezitia.
Ura lez atzaparretan
labantzen iat poz guztia.
Eskuok hutsik daukodaz
zertan erre dot bizia?
Besteak poztuz tristeagotzen
bizi da koblakaria.

9

Baina arima nekatu
errekaren bazterrean
—halan egur ustela—
geratu zanean
denboraren ibai zabala
aurrera z oan, aldean.

Sasi artean kabitu
arima zaharra, motela
—ez eban afanik—
nagi geratu zan, geldi
ta ur bazterrean etzanik.

Bazterreko ur malsoan
arimari lotu iako
pats lizun berde ta
hosto eroririk... eta
geldotasun antsibaga.

Arima geixo geldoa:
ur asetu, gitxien ustez
—makal eta baldar—
jausiko haiz ur hondora.

10

Bizi dan lez praube hilgo da
Nevadako olerkaria
zeuen poz eta neure penen kantaria.
Nire negarrak emon dau alegrantzia:
nor izango da nire heriotza
kantatzeko koblaría?

Gauero kantetan dogu
herria itxi dogunok:
baina zaldi ona be gaur
jatez ahazturik iagok.

Lehenago nire bertsuok
barre eragin deutsuez baina
gaur negar dagigu danok.
Agur Euskal Herri maitea,
eta agur zeuek be, lagunok.

11

Hilda aurkitu dot koblaria:
lurrean etzanda
izarrei begira
bihotzean bala bat
ta ondoan, geldi, zaldia.

► 1 9 6 4

Porta San Giovanni

Ezin dut ezer ikusi
baina argiek liluratzten naute
Donibane Ateko gau argiek.

Begiok ixten ditut.
Hobe dela ezer ez jakin
pentsatzen dut, pentsatu edo...
Deus ez ikusi
eta aulkietan eseri
arima nekatua
nire bizitzaren ondoan
bakardadez egoteko.

Gozoa dela ihes egitea
munduari, gozoa batez ere
ihes egitea norberari,
eta oro ahaztea
lo bigun batean.

Ezer axolagarri bakarra,
agian, orbelak
antsigabeki adarretatik
erortzen
ikustea
da
begiak altxatu gabe
parkean jarrita.

► 1 9 6 5

Nire lurra, nire anaiak, nire ametsak

Nire lurra, nire anaiak,
ametsak nireak. Urteen zalapartan
orok galdu zuen
niretasunaren poza.
Ez ote nuen aski neure buruarekin
besteengatik arduratzeko?

Nire ez zen edozein bide batetan
sartu nintzen.
Denok ahaztu zintuztedan
oroimena huts
gauaren mugan eseri nintzenean.
Non gaudenezko gabe gabiltza-eta.

Errukiz eta isekaz ikusten nituen
handik ametsak, anaiak
lurra, gaztaroaren zoroaldiko
urruntasunetan lausoturik.

Lagunduko ezin badut
zertako gelditu inor entzutera?
Gauden bakean zentzunik ez duenari
erantzun eske joan barik.
Pipa honi kea dario

zergatikorik batere gabe.
Galdetu baino hobeto itzali
edo trankil-trankil erre...
Ez ote da gehiegi
norbera zaintzea?

Goizaldean egunaren leihoa
edegirik, itzartu naizenean
hotzak gogor nengoen.
Ez dut oinazearen ibaia sentitzen
nire lurraren samin errerik
ez nire anaien goserik.

Baina badirudi mespreziatzen nauela
izadi osoak. Badirudi
oroimena baino
hutsagoa dudala bihotza,
ez dakitela nora joan oinok.
Badirudi galdu egin naizela
eta ez nindoan inora.

Baina atzera abiatuko naiz
gaztetako bihotzaren bila:
nire lurra, nire anaiak
nire ametsak.

Eta egia da erantzunik ez dudala,
beharbada egon ez baitago.
Baina nire poesian galdezka daude
berriro nire ametsak
nire anaiak, nire lurra.

Suak erreko ez balu

Suak erreko ez balu
eta euriak busti ez.
Negarrik ez balitz
eta arratsaldea
gauak itoko ez balu.
Pobreek lurrik balute
eta lurrak maitasunik
eta esperantzarik zaharrek.
Justiziarik balitz
eta herriak sofritu ez
gustura, bai,
isilduko ginateke
eta —Zenbat da?
Beste kopa bat!

◆ 1 9 6 6

Musika: Hibi Rekondo

Otoitza

Zu bezain ahaltso banintza ni,
Jauna, ez litzake munduan
tristurarik izango, ez litzake
ume itsurik jaioko,
ez litzake maitasuna nekatuko,
ez litzake ilunbea triste izango
eta tristeago argia,
eta ni Zu bezain ona banintza
onago izango nintzateke Zu baino;
Jauna, ez nuen andre konkordunik egingo,
ta ez umerik hiltzen utziko
ta ez herririk agonian
ta ez begien argirik zahartzen
ta ez amarik haur hila bihotzaren gainean duela
bakarrik abandonatuko.

Eta etzuen bere buruaren gainean neska batek
nire anaiägatik alferrik negar egingo.

Etzan mundu hau holakoa izango, ez
eta guk dakigu hitz honek esaten ez duen
zer esango lukeen gure hitza zure justizia balitz.

Izango baitzen nire hitza zurea ez bezalakoa,
eta etzuen kreatura galdu baten oihartzun banala
urik ez daukan desertuan sortuko,
ta ez nuen holakoa egingo hitza
gizonok gurutzera eramanaren kulpa izatekoa.

Zure begiak balira nireok, Jauna,
harri batekin, aizto batekin, lotsa batekin
itsutu nahiko nuke beharko nire begiratu zurea.
Baina ezin, baina inola ezin.

Aingeru bat egin baninduzu behintzat
nire hegoak norbaiti emanda hiltzeko...
Baina gizon. Eta nork nahi du gaur
gizon bat ezertarako!

► 1968

Prometeo mixerablea

(Heroiko ez zena)

Gizona mixerable da
gizon izaten hasteko
eskubideen deklarazio bat behar badu.

Gizona benetan mixerable da,
Jainkoaren errebelazioak
egia izateko Eliza bat behar badu
zaintzaile.

Zer haiz ba! Ez zekiagu
begiz begi batak bestea
begiratzen eta.

Naturalezaren hiltzen doan
kreatura,
gizona.
Hi —esaten diat.
Ze ni ez nauk kontzeptu bat,
ez nauk gizon.
Ez zidakean definizio batek
esistentzia eman.
Neu bakarrik nauk,
saihets guztietatik ebakirik.

Prometeo burdinetan

Ezin sartu zaidak seriotan buruan
norbait haizela.
Libururen batean ikasi haut.

Ezin dut ez diat nahi
jendeongandik defenditu.
Ahotsak entzun nahi dizkiat.
Infernuetan. Zeruetan
behera.

Hik nahiago duk gezur txuria
egia trixtea baino.
Nahiago duk galderaren ajedreza baino
obedientziaren jakematea.

Hi ez haiz nire gizona,
bakarrik gaudelarik
hitz egiten diodana.
Kalean bahoakit ere,
mintzatzen ez banatzaik ere.
Ez zekiat, agian
nireak ez dik gabardinarik jazten,
ez zekiat ondo zergatik,
baina hi ez haiz nire gizona.

Agian neure kulpa duk,
agian ez baitzeukak nireak
esistentzia 68rik.

Agian ez zeukak haragi konkreturik.
Agian gizon bati mintzatzen zaiok
gizon hau.

Edo ta agian (ez zekiat gure haragi hau
esistentzia naufragaturen batean
ez ote zen galdu)
esperantza bati bakarrik.

► 1968

Manifestu atzeratua

Panfleto bat idatzi nizun
kondenatu nahi banauzu
injustiziarik kometa ez dezazun.

1

Gure herriak ez dauka kondairarik.
Pobrea da. Ez dauka
pirata koxkor pare bat
langile sofritu batzuk,
muga zentzugabe asko,
mila zorigaizto
besterik. Ez da gutxi.
Euri gortina batek ixten du
gure kalendarioa.
Ez, ba, bilatu kondaira unibertsalen
liburu handietan gure inperiorik.

Aginako zero bat zen
gure inperio guztia.

Ta euskalduna konforme zegoen.
Ta libre izan nahi zuen.
Baina libre izatea
gauza ikaragarri zaila da

Marx bat
 edo 1789 bat izan ez duen
 herri zorigaiztokoarentzat.
 Zerekin pagatu behar du?
 Ikaragarri zaila da.
 Ze guk ez daukagu
 pirata pare bat, langile on batzuk,
 muga txar gehiago eta holako zerbait
 besterik. Kalderilla hutsa.

Baina libre izan nahi dugu,
 zer kulpa daukat nik.
 Eta txeke zuri faltsu baten antzean
 Gernikako arbola bat asmatu diguten arren
 libre nahia bekatu balitz bezala,
 aitzakiaren bat beharko bagenu bezala,
 guk, guztiz xingle, libre izan nahi dugu.
 Nahi dugu, besterik ez.
 Hauxe baita gure engainu azkenekoa:
 libre izan nahia justifikatu behar dugula
 pentsarazi digute
 lehen kanpotik eta barrutik orain.

Eta San Inazioren, Xabierren, Txurrukaren
 eta Elkanoren eta Habeas Corpusen
 eta nik dakit noren
 gomendio guztiak biltzen
 eta banatzen
 saiatu zaizkigu gure kausaren
 abokatuok. Libre izateko
 inoren baimenik beharko balitz bezala.
 Herri izateko inoren gomendiorik
 beharko bagenu bezala.
 Horiek libertaterik
 ekarriko baligute bezala.

Ta ez horiengatik, ezpada
guzti horien kontra
nahi dugu libre izan
kondaira guztiaren kontra.

Oi, libre izatea eta handi izatea
nahasi diguten gureak!
Libertatea handitasunarekin
edo kondairarekin
edo ta agian norbaitek (oi, bi aldiz gaixo!)
moralarekin
defendatzen digutenak!

Poema txar batean
deklaratu behar diot
gure gauari ezetz.
Goizaren kontra,
Gernikako arbolaren kontra
eta herriaren alde.
Deklaratu behar diot kaleari
gure jauntxoak ez direla
sekula gure herria izan ta izango.

Gure jendea pobrea da, trixtea da.
Gure jendea ez da poesia batean kabitzen.
Gure jendea ona da. Kulpa gabe
hiltzen da, handitasunik gabe
bizi da, sekretuan maite du
(tabuak errespetatzen ditu),
errezatzen du (tradizionalista da)
engainatu egin dute,
ez da asko fiatzen. Gure jendea
bulgaritate hutsa da.
Inpresionistek bakarrik pintatu dute.
Edozein etnologoren armario batean

dago, eskuliburu batean
deskribatzen da.

Hau zen nire Gernikako arbola guztia.

2

Nik ez dut bakerik nahi
ze bakea ez da libertatea
(kasi ahantzia neukan
zaharraren zaharrez).
Baina prosaiko aurkitzen dut
hiltzea.
Ez nuke hil nahi
Termopilako heroi bat bezala.
Ezta korda eman gabeko
erloju zahar bat bezala ere,
zer esanik ez.
Prosaiko aurkitzen dut nola edo hala.

Baina nire herriari
indarra egiten zaio. Niri ez.
Ni apaiz pribilejiatu bat naiz,
aitortu behar diot hauxe irakurleari,
ze ni ez naiz gizon korriente bat,
esan ohi den bezala, inola ere.
Ni sakratua naiz
ta ez nago seguru baina
zerbait zoragarria
izan behar du horrek.
Politikatan eta ez zikintzeko
ikasi nuen. Estudio luze bat.
Eta nire herriari indar egiten zaio.
Ogia behar duenari seigarren manamendua
predikatzen ikasi nuen.

Zanpatua dagoenari justizia,
zanpatzen dagoenari esperantza,
aingeruei gizona eta gizonei infernua.
Estudio luze bat.
Ta nire herriari indar egiten zaio.
Getsemaniko aingeru kontsolatzailea
izaten ikasi nuen.

Baina Getsemanin ez dut inor kausitu,
denak kalbarioan.
Indar egiten zaio.
Bakea predikatzen ikasi nuen,
denak kalbarioan,
indar egiten zaio,
hau zen Gernikako arbola.

Ta nork askatuko digu herria?
Zaharrak zahar dira
gazteak gazteegi.
Libertatea baino nahiago dute
ezkerra intelektualek.
Langileak eskolara ez baino
klasera hots egiten dituzte.
Artistak ederra sortzeko daude.
Baina libertatea ez da eder,
ez dago sindikatzerik,
ez dago ezkerrean.
Etorkizunean dago.

Gure partiketan ez da inor gelditu
libertatearendako.
Handik Aitor, Amaia, Lelo
eta Lirelo
eta Gernikako arbola
eta mito guztien alienazioak.

Baina nork askatu behar digu herria
herriak berak ez bada! Eta denok
gara herria.

Denok gara herria.
Mito guztiak narraturik,
ez zaigu gelditzen
Magdalena Larralde
(bertso bat eta gure kondaira guztia)
besterik.
Indar egiten zaio,
zeinek egin behar dio libertatea?
Bitartean, nik egin ez nuena
egin gabe gelditzen zaio
herriari. Azkenean neuri
(eta zeuri, maitea).
Inork erein ez duen eguzkia,
inork altxatu gabeko horizontea,
inork kontsolatu nahi ez zuen arratsaldea
gabe gelditzen da.
Itsaso gabeko plaia guztiekin,
zerurik gabeko izarrekin,
azkenik ez duen
esperantza nekatu ahul abaildu batekin.
Libre ezinda
ta etsitzeko adore falta itsu
denegatu ximel agortu batekin.
Horrekintxe bakarrik
inork sinistu ezin dituen
ipuin hamaika gorabehera.

Libre izan nahi dugu.

Guk, haragi honek, esperantza honek
nahi du libre.

Alferrik pasiatzen dira gure filosofoak
xingleton xingle hau sublimatu nahirik
abrakadabra baten bila,

misterioitsu asko, ideologiaren jardinetan.

Haragi honek nahi du libre,

ez filosofia batek, ez klasetasunak

ez teologiak. Pinua pinudiak

definituko balu bezala,

goardasolak euria,

morena batek eguzkia.

Edo gurutzean ebanjelioa

hil balitz bezala.

«Ni naiz esperantza» bat

hil zen gurutzean.

Gizona ez da ideia bat.

Gizonak ez dira eskubide sorta bat.

Eskubideak ez dira

argumentu bat edo deklarazio bi.

Gizonak dira.

Zergatik ez aitortu:

miserable banaturik gabiltza

mendian otsoak bezala.

Gu, txindurriok zeruaren azpian

argonauta ustean.

Konstelazio bat delakoan bakoitza,

zigarroa bezala mixto batekin

pizten delakoan libertatea.

Hola dio Jerusalemgo Talmudean

Rajanam rabinoak:
 ez zen Israel desterrura joan
 hogeita lau sektatan ezpaldu zen arte.
 Merezi ditugu desterru bi ta hiru.
 Ez ote zuen ba Prometeok
 harrapatu egin behar izan sua?
 Ez merezi. Ez filosofiekin,
 kondairarekin, erregerekin merezi.
 Noren zeren aurrean gero?
 Erotuko ditugu guk Chailloteko eroak.

Haragi hau ez da kondaira.
 Gizon hau ez da Txurruka,
 aspertu egingo litzake
 Londoneko plaza batean
 Espainiaren ohorea lekukotzen.
 Libre nahi luke,
 ez monumenturik.
 Ez da Elkano: nahiko mundu
 zaio gure mendiarte.
 Zumalakarregi? Tonto baten moduan
 hil zitzaigun azkenean hura ere.
 Preso daukagu orain Zegamako elizan
 berpizt ez dakigun,
 esan ez dakigun bala batek
 asasinatu zuela libertatea.

Gizon honek ez du hil nahi.
 Haragi hau ez da Gernikako arbola.
 Ez da arraza bat, ez da sozialista,
 ez da sakratu, ez da ezer,
 hiltzen den haragi da
 eta ez du hil nahi.
 Eta ez du hilda bizi nahi ere.
 Libre nahi du.

Bai, behinola batek denetik sinistu zuen:
Gernikako arbola
(eta santutzat ere bazeukan eduki
nahiz ez den fedea sekula izan
baten espezialitatea)
Irainetako nagusia, Abandoko
txapela, Campionen romantizismoa,
langileri klasea ta humanismoa
eta unamunismoa
(eta haren euskaldunondako
parajodak)
(baina honezkero ez digu Iparragirrek
arparik gehiago joko)
eta filosofia guztietako lezioak
eta etika lorero guztiak
eta Europa etabar.
Abar ere sinistu zuen
zerbait sinisteagatik,
baina gizona diferentea zen beti.
Sinestu, mutilak,
umeak zekarzkien zikoina
eta hiru Erregeak ta Estellakoa ere,
Foruak afaldu zizkigun hura,
ta edozer gauza sinistu du
esperantza mugagabe batekin
herri honek
eta gizona zerbait diferente
gelditzen zen.

Bat plaian etzaten zen
tripaz gora
eta begiak ixten zituen
zerua bajatzeko.
Baina bere erriberan
ez zeukan herri pobre bat besterik,

herri triste bat,
 umeekin beti ona izan den
 animalia handi maltso bat gaixo bezain trixte.
 Xentimoka pentsatzen duen herria
 ta libre-nahi ilunabar bat bihotzean
 dakar nekez ekartzen.

Baina libertatea ez merezi,
 irabazi egin behar da,
 ez kondairaren, ezpada
 gizonaren eta
 etorkizunaren aurrean.
 Eta gure herriak ezin du irabazi.

Ta ezin irabaziko du ere, baldin eta
 gure filosofoek ikasten ez badute
 ez duela eguna erlojuak egiten.
 Baldin eta teologoek gizona ez dela
 elizako alxia edo serafin bat
 edo parabola bateko ardia ez badute ikasten.
 Edo zeruko bidea gotikoa dela pentsatzen badute,
 ebanjelioak aldapatsu dena diolako.
 Baldin gure radikalak radikalinski badira.
 (Lainoa da euriaren radikaltasun gutzia,
 ez trumoia).
 Edo ta gure ibarrak Arkadia dirala uste badugu
 ta gure errealistek garaiz aurkitzen ez badute
 errealistago zela Printzea Machiaveli baino
 eta Jesukristo bainoago Judas,
 ta errealitatea Marx dela eta ez haren liburuak
 eta Iparragirre ta ez kitarra.
 Baldin gure herriak ikasten ez badu
 Gernikako arbola haritz normal bat zela
 (haritzak ote dira ba behar ditugunak!)
 eta euskal herria edozein herri bat.

Ta gure langileek ikasten ez badute
gizon direla eta ez kasta sakraturik
ezta madarikaturik ere,
ta euskal nekazariak enteratzen ez badira
aspaldian hil zela Virgilio
(edo nekazarien ardura dutenak,
zeren eta zer kulpa dute beste horiek
jaio zenik ere ez badakite)
ta gure poetek ta idazleek ikasten ez badute
hizkuntza ez dela Orfeoren flauta.
Ta nafarrak enteratzen ez badira
bi Nafarroa daudela,
honezkero hiru eta lau ez badaude
eta eta eta
(etcetera esán nahi dut noski)
zahar eta berri ta denok bat
Erromako zubi koloretsu batean.

Orduan bai, eguzki zaharrak
argi berria emanen du.
Astronomoak ez dira enteratuko,
ezta eguzkia bera ere,
baina gu bai.
Eta nahikoa dugu hori.

Hau guztia esan ta gero
ez da faltako oraindik
ez dugula maite aberria
botako digunik. Aberriaren maitasuna
(goizeko ordu bietan ari natzaizu idazten)
poltsikoan eramango balitz bezala.

► 1 9 6 8

Musika: Imanol Urbietta (1970)

Alex Zabala (1979)

Bibliografia

OLERTI, 1963

OLERTI, 1968

HITZ BERDEAK, E.F.A, 1971

POEMAS AL CHE. INSTITUTO DEL LIBRO. La Habana, 1969.

Sarasola, Ibon. GERRAONDOKO EUSKAL POESIAREN ANTOLOGIA
(1945-1964). Lur, Kriselu, 1973.

MANIFESTU ATZERATUA. TXE GEBARA. Susa aldizkaria, 26. zenb.
Gehigarria, 1990

UHIN BERRI, 1964-1969 BILDUMA. Juan San Martin. S.G.E.P., 1969.

Diskografia

IÑAKI ARRIARAN. Arriaran, Iñaki, 1972

Poxpoliña begietan

MAITE IDIRIN. Idirin, Maite, 1975

Nekazaria

AITA SALBATU ZIDANARI. Bergaretxe, Jon, 1978

Aita salbatu zidanari

ITZIAR. Itziar, 1979

Manifestu atzeratua

AMAIUR GAZTELU BALTZA. Rekondo, Hibai / Mackfarland, 1986

Trago bat

Aurkibidea

- 9 Pagoa geldi dago
- 14 Ez dut sekula hitz egin
- 16 Poema beltzaren arbola
- 23 Bizitzaren arbola beltza
- 26 Hau ez da poesia
- 27 Zutik eta bilois
- 29 Koblakariaren agurra
- 37 Porta San Giovanni
- 39 Nire lurra, nire anaiak, nire ametsak
- 41 Suak erreko ez balu
- 42 Otoitza
- 44 Prometeo mixerablea
- 47 Manifestu atzeratua
- 58 Bibliografia
- 59 Diskografia